

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ З ПРОФЕСІЇ «РІЗЬБЯР ПО ДЕРЕВУ ТА БЕРЕСТУ» ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ РИНКУ ПРАЦІ

Пахомов І.В., старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Враховуючи актуальність повоєнної відбудови України, важливого значення набуває підготовка кваліфікованих робітників. Вирішити цю проблему має сучасна професійна (професійно-технічна) освіта (далі – П(ПТ)О). У понад 700 закладах П(ПТ)О здобувачі освіти можуть отримати численні робітничі професії: «Столяр», «Токар», «Зварювальник», «Будівельник» тощо, які необхідні на ринку праці.

Але наші опитування здобувачів базової середньої освіти свідчать про небажання більшості з них здобувати професію: лише 11% з них планують після 9 класу закладу загальної середньої освіти вступати до закладів П(ПТ)О. Однією з причин вони називають наявність у них переважно професій технічного спрямування і відсутність творчих професій.

Але у кожній професії є елемент творчості. Особливо вирізняється у цьому професія «Різьбяр по дереву та бересту», яку можна опанувати у Білоцерківському професійному ліцеї.

Різьбяр здійснює повний технологічний процес виготовлення і художню обробку виробів з дерева. Створює різноманітні різьблені, розписні, інкрустовані дерев'яні вироби – меблі, панно, побутові предмети тощо. Володіє знаннями з малюнку, композиції, матеріалознавству, а також володіє інструментами та обладнанням для декоративної обробки деревини.

Культурологічне та соціально-економічне значення професії «Різьбяр по дереву та бересту» важко переоцінити. Твори майстрів народного декоративно-ужиткового мистецтва привертають до себе величезну увагу. Вони широко експонуються в Україні і за кордоном, прикрашають різноманітні архітектурні ансамблі тощо. Народне мистецтво входить у нашу повсякденність не тільки через виставки, музеї, салони, а й через свою органічну сутність, розуміння світогляду, через ставлення до нового у предметних образах, орнаментах, розписах і пластиці, художніх ансамблях.

Здобуття професії «Різьбяр по дереву та бересту» відбувається згідно з відповідним Стандартом професійної (професійно-технічної освіти), який затверджено наказом Наказ Міністерства освіти і науки України від 14.02.2019 № 203. На підставі даного Стандарту розроблена відповідна робоча освітня програма на модульно-компетентній основі для підготовки кваліфікованих робітників на основі базової загальної середньої освіти з отриманням повної загальної середньої освіти за професією: 7331 «Різьбяр по дереву та бересту». Дана програма розроблена з метою дотримання єдиних вимог при плануванні

освітньої діяльності з урахуванням вимог стандартів професійної (професійно-технічної) освіти на основі компетентнісного підходу.

Цілі і завдання робочої освітньої програми - розвиток у здобувачів освіти особистісних якостей, а також формування загальних і професійних компетентностей у відповідності з вимогами Міністерства освіти і науки України з даної професії. Вона розрахована на навчання здобувачів освіти, які отримали базову (повну) загальну середню освіту.

Робоча освітня програма з підготовки кваліфікованих робітників містить співвідношення між загальнопрофесійною, професійно-теоретичною та професійно-практичною підготовками, в процесі яких забезпечується формування професійних (професійних базових, професійних профільних і загальних) компетентностей.

Програма включає загальнопрофесійний блок, а також передбачає послідовне вивчення освітніх компонентів професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки.

Освітні компоненти з професійно-теоретичної підготовки вивчаються за робочими навчальними програмами, розробленими на основі компетентностей, які адаптовані до вимог підприємств-замовників кадрів.

Для вивчення освітніх компонентів загальнопрофесійної та професійно-теоретичної підготовки відводиться 630 годин. Для професійно-практичної підготовки відводиться 1527 годин. Щоденне навантаження здобувачів освіти під час професійно-практичної підготовки: виробниче навчання - 6 годин, виробнича практика - 7 годин. До самостійного виконання робіт слухачі допускаються лише після навчання і перевірки знань з охорони праці під контролем майстра виробничого навчання.

З метою визначення досягнутих рівнів професійної кваліфікації здобувачів освіти з професії 7331 «Різьбяр по дереву та бересту» проводиться поетапна кваліфікаційна атестація, за наслідками якої присвоюється відповідна кваліфікація. Критерії кваліфікаційної атестації випускників розробляються закладом освіти і базуються на компетентнісному підході відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики.

Присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня «кваліфікований робітник» відповідного розряду можливе за умови набуття здобувачем освіти загальнопрофесійних та професійних компетентностей. Випускнику закладу П(ПТ)О, який успішно пройшов кваліфікаційну атестацію, присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник» з набутої професії відповідного розряду і видається диплом державного зразка.

Здобувачі професійної (професійно-технічної) освіти професії за професією «Різьбяр по дереву та бересту» можуть отримати різні рівні професійної кваліфікації: 2, 3 чи 4 розряд.

Для отримання 2 розряду за цією професією здобувач освіти оволодіти компетентностями професійного базового навчального модуля, який включає в себе: загальнопрофесійну, професійно-теоретичну та професійно-практичну підготовку.

Загальнопрофесійна підготовка складається з основних предметів: «Основи галузевої економіки і підприємництва», «Основи енергоефективності та енергозбереження», «Основи трудового законодавства» та «Основи комп'ютерних технологій».

Професійно-теоретична підготовка складається з наступних предметів: «Основи креслення», «Основи виготовлення найпростіших столярних з'єднань», «Основи технології обробки деревини», «Основи кольорознавства та композиції», «Основи матеріалознавства», «Охорона праці, пожежна безпека, виробнича санітарія», «Основи електротехніки» та «Спеціальна технологія».

Професійно-практична підготовка складається з виробничого навчання та виробничої практики, які складаються з наступних модулів: «Види художньої різьби по бересту та дереву», «Художнє різьблення по бересту», «Способи виготовлення художніх виробів з дерева» та «Геометричне різьблення».

В якості пробної кваліфікаційної роботи здобувачі освіти виготовляють кухонну лопатку за власним ескізом та оздоблюють її геометричною різьбою.

До професійних компетентностей, які формуються у здобувача освіти, насамперед відносяться: розрізняти вироби різних видів обробки дерева, характерних для традиційних центрів художніх промислів рідного краю; робити замальовки зі зразків виробів; володіти інструментом і технологією художньої обробки деревини; виконувати елементи і мотиви орнаменту в техніці геометричного та рельєфного різьблення; проєктувати простий виріб і виготовляти його; самостійно розробляти композицію для різьблення і виконувати їх на поверхнею виробу; заточувати і правити необхідні інструменти для різьби; організувати робоче місце.

Професійна кваліфікація «Різьбяр по дереву та бересту» 3 розряду передбачає оволодіння компетентностями за предметами професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки. До предметів професійно-теоретичної підготовки відносяться «Спеціальна технологія», «Композиція» «Ліплення» та «Рисунок», до професійно-практичної підготовки – виробниче навчання та виробнича практика. Виробниче навчання здобувачів освіти передбачає наступні модулі: «Різьблення по бересту вручну сюжетно-орнаментальних композицій середньої складності», «Плоскорельєфна різьба» та «Регіональний компонент».

В якості пробної кваліфікаційної роботи здобувачі освіти виготовляють підставку під смартфон за власним ескізом та оздоблюють її плоскорельєфним різьбленням.

Професійна кваліфікація «Різьбяр по дереву та бересту» 4 розряду також передбачає оволодіння компетентностями за предметами професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки. До предметів професійно-теоретичної підготовки відносяться «Спеціальна технологія» та «Композиція», до професійно-практичної підготовки – виробниче навчання та виробнича практика. Виробниче навчання здобувачів освіти передбачає наступні модулі: «Різьблення по бересту вручну складних сюжетно-орнаментальних композицій», «Характерні особливості прорізної (ажурної) різьби», «Види рельєфної різьби і її застосування» та «Меблеві вироби з різьбленим декором».

В якості пробної кваліфікаційної роботи здобувачі освіти виготовляють декоративну плакетку.

Професія «Різьбяр по дереву та бересту» може працювати на художніх промислах, пов'язаних з різьбою по дереву і бересту, меблевому виробництві, художньо-ужитковому оформленні інтер'єрів, зонах санаторно-курортного відпочинку для оснащення і оформлення куточків відпочинку.

Нажаль, в Єдиному порталі вакансій Державної служби зайнятості відсутні вакансії на професію «Різьбяр по дереву та бересту» у Білоцерківській територіальній громаді, де мешкають здобувачі освіти за цією професією. Але в наявності 8 вакансій столяра на меблевій підприємстві із зарплатою від 12 до 33 тис грн.

До споріднених професій належать такі: «Виробник художніх виробів із дерева», «Бондар», «Столяр», «Тесляр», «Реставратор старовинних художніх дерев'яних виробів» тощо.

Різьбяр по дереву й до наших днів залишається одним з національних видів ужиткового мистецтва. Після закінчення навчання випускники можуть працювати на підприємствах з виробництва художніх виробів. За бажанням можна започаткувати власну справу з виготовлення власної продукції.

Продовжити навчання за цією професією можна у закладах вищої освіти: Київському державному інституті декоративно-ужиткового мистецтва і дизайну ім. Бойчука, Закарпатському художньому інституті, Київському національному університеті культури і мистецтв, Київському національному університеті технологій та дизайну, Львівській національній академії мистецтв та Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури.

Різьба по дереву – це зв'язок між поколіннями, традиційне народне ремесло, яке займає почесне місце у культурі українського народу і тому потребує відродження та підтримки.